

Sygn. akt I UK 138/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 listopada 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)

SSN Józef Iwulski

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania H. D.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o rentę z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 13 listopada 2013 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 18 grudnia 2012 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 25 maja 2012 r. Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. oddalił odwołanie H. D. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 24 stycznia 2012 r., którą organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Sąd Okręgowy ustalił, że H. D. (urodzony w dniu 20 maja 1958 r.), w dniu 5 grudnia 2011 r. złożył wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy. Orzeczeniem lekarza orzecznika ZUS z dnia 29 grudnia 2011 r. został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy od listopada 2011 r. do 31 grudnia 2013 r. W dziesięcioleciu poprzedzającym powstanie niezdolności do pracy oraz na dzień złożenia wniosku wnioskodawca legitymował się okresami składkowymi i nieskładkowymi w wymiarze 3 lat i 2 miesięcy. Łączny wymiar wszystkich okresów składkowych wnioskodawcy wynosi 26 lat i 13 dni.

Sąd Okręgowy – uznając bezzasadność rozpatrywanego odwołania – wskazał, że wnioskodawca nie spełnił łącznie wszystkich przesłanek prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy określonych w art. 57 i art. 58 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.; dalej jako: „ustawa emerytalno – rentowa” lub „ustawa”). Wnioskodawca jest osobą całkowicie niezdolną do pracy od listopada 2011 r. do 31 grudnia 2013 r., jednak w dziesięcioleciu poprzedzającym powstanie tej niezdolności nie udowodnił co najmniej 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego, wymaganego stosownie do treści przepisu art. 58 ust. 2 ustawy emerytalno – rentowej. Nie legitymuje się także co najmniej 30-letnim okresem składkowym, o jakim mowa w art. 58 ust. 4 tej ustawy.

Wyrok Sądu Okręgowego wnioskodawca zaskarżył apelacją. Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 18 grudnia 2012 r. zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i przyznał H. D. rentę z tytułu całkowitej niezdolności do pracy od 1 grudnia 2011 r. do 31 grudnia 2013 r. (pkt I); stwierdził brak odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji (pkt II); zasądził od organu rentowego na rzecz H. D. kwotę 30 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego (pkt III).

Sąd Apelacyjny wskazał, że Sąd pierwszej instancji błędnie określił początkową datę powstania całkowitej niezdolności wnioskodawcy do pracy jako listopad 2011 r., gdyż – na podstawie orzeczenia lekarza orzecznika organu rentowego przyjętego za podstawę wydania zaskarżonej odwołaniem wnioskodawcy decyzji jak i samej decyzji – całkowita niezdolność do pracy

wnioskodawcy istnieje od sierpnia 2011 r. do 31 grudnia 2013 r. W okresie od listopada 2011 r. do grudnia 2012 r. wnioskodawca stał się dodatkowo niezdolny do samodzielnej egzystencji. Na dzień złożenia wniosku o sporne świadczenie odwołujący się posiada łącznie 26 lat i 13 dni okresów składkowych; nie spełnia warunku określonego w art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 i ust. 2 ustawy emerytalno – rentowej (nie dysponuje 5 letnim okresem składkowym i nieskładkowym przypadającym w ostatnim dziesięcioleciu przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy).

Sąd drugiej instancji przyjął, że dla rozstrzygnięcia sprawy konieczne jest przyjęcie właściwej wykładni przepisów ustawy emerytalno – rentowej i ustalenie, czy nowelizacja przepisu art. 58 tej ustawy dokonana z dniem 23 września 2011 r. ustawą z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. Nr 187, poz. 1112; dalej jako: „ustawa zmieniająca”) prowadzi do innego rozumienia przepisów niż dotychczasowa, przyjęta w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r., I UZP 5/05 (OSNP 2006/19-20/305), a jeżeli tak, to czy będzie ona miała zastosowanie do sytuacji wnioskodawcy, który warunki przysługiwania prawa do renty spełnił przed nowelizacją, a jedynie wniosek o sporne świadczenie złożył po dniu wejścia w życie przedmiotowej nowelizacji. Sąd Apelacyjny stwierdził, że przed nowelizacją dokonaną ustawą zmieniającą wykładnia przepisu art. 57 ust. 2 ustawy emerytalno – rentowej została przedstawiona w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r., I UZP 5/05, w której przyjęto, że renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety lub 25 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy (art. 57 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – jednolity tekst: Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zmianami), bez potrzeby wykazywania przewidzianego w art. 58 ust. 2 tej ustawy pięcioletniego okresu składkowego i nieskładkowego, przypadającego w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy. Przy przedstawionej wyżej wykładni przepisu art. 57 ust. 2 ustawy emerytalno – rentowej wnioskodawca spełniłby warunki przysługiwania prawa do

renty. Jednakże z dniem 23 września 2011 r. w ustawie emerytalno – rentowej dodano art. 58 ustęp 4 w brzmieniu: przepisu ust. 2 nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy, o którym mowa w art. 6, wynoszący co najmniej 25 lat dla kobiety i 30 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy. W ocenie Sądu drugiej instancji przedmiotowa nowelizacja wprawdzie nie dotyczyła bezpośrednio art. 57 ust. 2 ustawy emerytalno – rentowej, do którego odnosiła się cytowana wyżej uchwała Sądu Najwyższego, jednak z datą wejścia w życie tej nowelizacji przyjęta w uchwale I UZP 5/05 wykładnia nie może się utrzymać. Dalsze stosowanie wykładni przyjętej w uchwale I UZP 5/05 powodowałoby, że art. 58 ust. 4 ustawy emerytalno – rentowej byłby przepisem martwym. Skoro bowiem nadal do przyznania renty w przypadku całkowitej niezdolności do pracy i udowodnienia okresów składkowych i nieskładkowych w wymiarze 25 lat dla mężczyzny, nie byłoby wymagane spełnienie warunku z art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 58 ust. 2 (pięcioletni okres składkowy i nieskładkowy w ostatnim dziesięcioleciu), to warunek wprowadzony w art. 58 ust. 4 ustawy emerytalno – rentowej nigdy nie wchodziłby w rachubę, a przecież wprowadza zastrzone w stosunku do wymogu z art. 57 ust. 2 ustawy okresy, w postaci ich przedłużenia i wyeliminowania okresów nieskładkowych (ograniczenie tylko do okresów składkowych). Przedmiotowa nowelizacja – według Sądu drugiej instancji – była celowym zabiegiem ustawodawcy prowadzącym do zmiany dotychczasowej wykładni i przyjęcia, że od wejścia w życie nowelizacji, ubezpieczony całkowicie niezdolny do pracy będzie zwolniony z obowiązku wykazania warunku określonego w art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 i ust. 2 ustawy (pięcioletni okres składkowy i nieskładkowy w ostatnim dziesięcioleciu), tylko w przypadku określonym w art. 58 ust. 4 – przy wykazaniu przez mężczyznę 30 letniego okresu składkowego.

Sąd drugiej instancji stwierdził, że wnioskodawca nie posiada 30 - letniego okresu składkowego, a ponadto w ostatnim dziesięcioleciu przed złożeniem wniosku i przed powstaniem niezdolności do pracy nie posiada 5 letniego okresu składkowego i nieskładkowego. Wobec tego przy przyjęciu stanu prawnego obowiązującego po nowelizacji ustawy emerytalno – rentowej i przy przedstawionej wykładni przepisów ustawy emerytalno – rentowej, nie spełniałby przesłanek

przysługiwania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Oceniając spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek nabycia prawa do renty należy mieć na uwadze to, że prawo do renty powstaje *ex lege* z chwilą spełnienia przesłanek nabycia prawa, a nie z dniem wydania decyzji przez organ rentowy. Zgodnie z art. 100 ust. 1 ustawy emerytalno – rentowej prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Wszystkie warunki przysługiwania prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, określone przez ustawodawcę przed nowelizacją ustawy emerytalno – rentowej, wnioskodawca spełnił z datą ustalonego w orzeczeniu lekarza orzecznika powstania tej niezdolności, czyli w sierpniu 2011 r., kiedy to stał się całkowicie niezdolny do pracy, posiadając jednocześnie w tej dacie łączny wymiar okresów składkowych wynoszący 26 lat i 13 dni. W sytuacji, gdy w tej dacie (w sierpniu 2011 r.) wnioskodawca spełniał wszystkie wymogi warunkujące zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy i spełniał je nieprzerwanie do daty wydania decyzji organu rentowego, to do powstania i przysługiwania prawa do renty należy zastosować przepisy obowiązujące w dacie, w której wnioskodawca spełnił warunki nabycia prawa do renty. Decyzja odmowna organu rentowego z 24 stycznia 2012 r., pomimo wydania jej już po wejściu w życie nowelizacji, powinna zatem potwierdzić nabycie prawa do świadczenia przed nowelizacją ustawy emerytalno – rentowej, a wypłatę świadczenia przyznać, zgodnie z art. 129 ustawy emerytalno – rentowej, od miesiąca złożenia wniosku (od 1 grudnia 2011 r.). Według Sądu drugiej instancji ustawa emerytalno – rentowa wyraźnie rozróżnia powstanie prawa do świadczeń w niej określonych (art. 100 ustawy), od zasad wypłaty tych świadczeń (art. 129 i następne ustawy emerytalno – rentowej). Zmiana przepisów i zasad przysługiwania prawa do świadczeń, która następuje już po uzyskaniu przez ubezpieczonego prawa do takiego świadczenia *ex lege*, nie wpływa na wygaśnięcie jego już uzyskanych uprawnień, o ile nie wynika to z treści przepisów (najczęściej przejściowych) i przy zachowaniu praw słusznie nabytych. Sąd drugiej instancji miał na uwadze stanowisko orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczące obowiązku orzekania przez sąd ubezpieczeń społecznych według stanu z daty wydania decyzji organu rentowego. Uznał jednak, że stanowisko to dotyczy innej – niż w

rozpatrywanej sprawie – sytuacji, w której ubezpieczony nie spełnia jednej z przesłanek prawa do świadczenia na dzień wydania decyzji organu rentowego, a spełnia ją już po złożeniu odwołania, w okresie trwania postępowania sądowego.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego (w całości) organ rentowy zaskarżył skargą kasacyjną. Skargę oparto na pierwszej podstawie kasacyjnej określonej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., w ramach której zarzucono naruszenie art. 57 ust. 1 pkt 2, art. 100 ust. 1 i art. 129 ust. 1 ustawy emerytalno – rentowej przez niewłaściwe zastosowanie art. 57 ust. 1 pkt 2 tej ustawy z uwzględnieniem jego wykładni dokonanej przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 23 marca 2006 r., I UZP 5/05.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania.

W uzasadnieniu podstawy skargi wskazano, że w stosunku do odwołującego się, który wniosek o przyznanie prawa do renty złożył w dniu 5 grudnia 2011 r., już po wejściu w życie obowiązującej od 23 września 2011 r. nowelizacji ustawy emerytalno – rentowej, należy stosować regulacje tej ustawy obowiązujące w dacie złożenia wniosku o sporne świadczenie. W takiej sytuacji, przy ocenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy odwołujący się nie spełnia warunku określonego w przepisie art. 58 ust. 4 ustawy emerytalno – rentowej. W ocenie skarżącego Sąd drugiej instancji niekonsekwentnie – pomimo przyjęcia, że z dniem 23 września 2011 r. wykładnia przepisu art. 57 ust. 2 ustawy emerytalno – rentowej przedstawiona w uchwale I UZP 5/05 nie może się utrzymać – wykładnię tę zastosował w swoim wyroku wydanym w dniu 18 grudnia 2012 r. Wskazano ponadto, że jeżeli Sąd drugiej instancji rozgranicza prawo do świadczenia (art. 100 ustawy emerytalno – rentowej) od prawa do jego wypłaty (art. 129 ustawy), to powinien to dookreślić w sentencji zaskarżonego wyroku przez ustalenie innej daty nabycia prawa do renty oraz innej daty jej podjęcia.

Skarżący wskazał, że ustawodawca dokonał przedmiotowej zmiany art. 58 ustawy emerytalno – rentowej mając na względzie uchwałę Sądu Najwyższego I UZP 5/05 bez jednoczesnego wprowadzenia przepisów przejściowych, które umożliwiałyby stosowanie dotychczasowych reguł prawnych w odniesieniu do wniosków o świadczenia rentowe złożonych po dniu 23 września 2011 r. – przy

spełnieniu warunków do nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy przed dniem wejścia w życie nowelizacji. W uzasadnieniu do projektu ustawy zmieniającej wskazano, że (...) pomimo złagodzenia warunków wymaganych do uzyskania renty z tytułu niezdolności do pracy należy oczekiwać, że wydatki na te świadczenia nie wzrosną, lecz zmniejszą się (...). W ocenie skarżącego powyższe wskazuje, że intencją ustawodawcy było wprowadzenie zmian od dnia wskazanego w samej ustawie (po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia ustawy). Inaczej sformułowania zawarte w uzasadnieniu projektu do ustawy zmieniającej dotyczące skutków finansowych proponowanych zmian na sektor finansów publicznych byłyby fikcją, gdyż nie można byłoby ustalić liczby potencjalnych świadczeniobiorców, którzy przed dniem 23 września 2011 r. *ex lege* nabyli prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, lecz faktycznie nie złożyli wniosków o przyznanie prawa do tego świadczenia.

Zasadą jest, że przyznanie prawa do świadczenia jest nierozdzielnie połączone z jego wypłatą. W ocenie skarżącego z bezspornego stanu faktycznego sprawy wynika, że wnioskodawca spełniał warunki do nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy tylko i wyłącznie w okresie od sierpnia 2011 r. do 22 września 2011 r. (tj. według stanu prawnego obowiązującego przed nowelizacją wprowadzoną od 23 września 2011 r.). Natomiast w dacie złożenia wniosku o rentę (5 grudnia 2011 r.) wnioskodawca warunków tych nie spełniał i nie mógł skutecznie nabyć prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. W stanie faktycznym sprawy niedopuszczalne jest stosowanie wstecznego stanu prawnego w odniesieniu do daty złożenia wniosku o przyznanie prawa do świadczenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty materialnoprawnej (jedynej) podstawy skargi kasacyjnej są bezzasadne, zwłaszcza, że skarżący nie eksponuje naruszenia przepisu art. 58 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

W stanie faktycznym sprawy – jak to wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego – wnioskodawca H. D. spełnił warunki nabycia prawa do

renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy w sierpniu 2011 r., na podstawie przepisów ustawy emerytalno – rentowej w ich brzmieniu obowiązującym przed dniem 23 września 2011 r. Natomiast wniosek o przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy złożył w dniu 5 grudnia 2011 r., gdy obowiązywał już przepis art. 58 ust. 4 tej ustawy. Problem, który wynika z podstawy rozpoznawanej skargi kasacyjnej dotyczy zarzucanej niewłaściwej interpretacji koincydencji art. 57 ust. 1 pkt 2, art. 100 ust. 1 i art. 129 ust. 1 w aspekcie kwestii, czy przesłanki nabycia prawa do świadczenia rentowego można oceniać według stanu prawnego istniejącego jeszcze przed złożeniem wniosku o rentę, czy też należy uwzględnić zmieniony na niekorzyść wnioskodawcy stan prawny obowiązujący w dacie złożenia wniosku o świadczenie rentowe. Przedstawiona w rozpatrywanej skardze kasacyjnej kwestia powstała na tle zmiany stanu prawnego – nowelizacji z dniem 23 września 2011 r. ustawy emerytalno – rentowej i dodania do przepisu art. 58 tej ustawy ust. 4, który ograniczył krąg podmiotów uprawnionych do renty. Pomimo to skarga nie zarzuca w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej określonej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. naruszenia przepisu art. 58 ust. 4 ustawy emerytalno – rentowej.

Wskazać należy, że Sąd Najwyższy zajmował się już wynikającym ze skargi problemem i na tle wykładni art. 58 ust. 4 powołanej ustawy zajął stanowisko, zgodnie z którym zmiany w przepisach ograniczające dotychczasowe uprawnienia, czy wprowadzające dodatkowe warunki nabycia prawa do renty nie mają wpływu na istnienie prawa nabytego (powstałego) przed tymi zmianami, niezależnie od tego kiedy został złożony wniosek o świadczenie (jego realizację). Przepisu art. 58 ust. 4 ustawy emerytalno – rentowej nie stosuje się do ubezpieczonego, który przed 23 września 2011 r. nabył prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy na warunkach określonych w art. 57 ust. 2 tej ustawy, a całkowita niezdolność do pracy utrzymuje się po tym dniu nadal i nieprzerwanie (wyroki Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2013 r., I UK 9/13, a także z dnia 28 sierpnia 2013 r., I UK 54/13 – dotychczas niepublikowane). Sąd Najwyższy, rozpoznający skargę kasacyjną, zaaprobował stanowisko przedstawione w tych korelujących z niniejszą skargą kasacyjną sprawach.

W wyroku z dnia 12 czerwca 2013 r., I UK 9/13, Sąd Najwyższy wskazał w szczególności, że w stanie prawnym obowiązującym przed dniem 23 września

2011 r. (wejście w życie ustawy zmieniającej) obowiązywała wykładnia art. 57 ustawy emerytalno – rentowej przedstawiona w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r., I UZP 5/05, zgodnie z którą przepis ten wyodrębniał dwie kategorie ubezpieczonych, nabywających prawo do świadczenia rentowego na samodzielnych warunkach określonych w jego ust. 1 lub ust. 2. Oznaczało to, że ubezpieczony, o którym stanowi art. 57 ust. 2 ustawy nie musiał spełniać nie tylko warunku określonego w art. 57 ust. 1 pkt 3, ale również warunku ustanowionego w art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z - definiującym pojęcie wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego - art. 58 ust. 1 i 2. Przedstawiona w uchwale I UZP 5/05 wykładnia nie spotkała się z akceptacją ustawodawcy, czego wyraz stanowi dodanie z dniem 23 września 2011 r. przez art. 1 pkt 1 ustawy zmieniającej do art. 58 ustawy emerytalnej ustępu 4, zgodnie z którym przepisu ust. 2 (ustanawiającego w stosunku do osób, których niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat – art. 58 ust. 1 pkt 5, wymaganie legitymowania się co najmniej 5-letnim okresem składkowym i nieskładkowym przypadającym w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy) nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy, o którym mowa w art. 6, wynoszący co najmniej 25 lat dla kobiety i 30 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy. Wprowadzenie tej zmiany powoduje, że art. 57 ust. 2 ustawy emerytalno – rentowej nie może być już interpretowany jako przepis samodzielnie określający warunki wymagane do nabycia prawa do renty, ale jedynie łagodzący w stosunku do osób w nim wymienionych warunki przewidziane w art. 57 ust. 1, a konkretnie zwalniający te osoby z obowiązku spełnienia określonego w art. 57 ust. 1 pkt 3 wymagania powstania niezdolności do pracy nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania wymienionych w nim okresów ubezpieczenia. Osoby te muszą natomiast wykazać spełnienie przewidzianego przez art. 58 ust. 2 warunku „częstości” stażu ubezpieczeniowego, chyba, że wykażą posiadanie okresów składkowych określonych w art. 6, w rozmiarze co najmniej 25 lat dla kobiet i 30 lat dla mężczyzn (por. także pkt 1 uzasadnienia projektu ustawy zmieniającej, Sejm RP VI kadencji, nr druku: 4343).

Nie ma racji skarżący w swoim twierdzeniu o „niedopuszczalności” stosowania – w stanie faktycznym sprawy - wcześniejszego stanu prawnego w odniesieniu do daty złożenia wniosku o przyznanie prawa do świadczenia. Skarga kasacyjna nie przedstawia w zakresie powyższego twierdzenia przekonującej argumentacji. Nie eksponuje ponadto problemów, które mogłyby powstać przy wykładni art. 100 ust. 1 w/w ustawy w związku z art. 316 § 1 k.p.c.

W ocenie Sądu Najwyższego datę nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy określa art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej, ustanawiający generalną zasadę, zgodnie z którą prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Nabycie prawa do świadczenia następuje zatem *ex lege* i co do zasady nie jest uzależnione ani od złożenia przez ubezpieczonego stosownego wniosku, ani od ustalenia (potwierdzenia) tego prawa decyzją organu rentowego, która ma jedynie charakter deklaratoryjny. Przewidziany w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej wniosek o świadczenie nie jest elementem prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, gdyż te określa art. 57 tej ustawy, a stanowi jedynie żądanie realizacji świadczenia nabytego z mocy prawa (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2000 r., III ZP 29/00, OSNAPiUS 2001 nr 12, poz. 418). Wniosek ten ma natomiast znaczenie dla powstania prawa do wypłaty świadczenia rentowego, co wynika wprost z art. 129 ust. 1 ustawy, zgodnie z którym świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Oznacza to, że zmiany w przepisach ograniczające dotychczasowe uprawnienia, czy wprowadzające dodatkowe warunki nabycia prawa do renty nie mają wpływu na istnienie prawa nabytego (powstałego) przed tymi zmianami, niezależnie od tego, kiedy został złożony wniosek o świadczenie (jego realizację). W wyroku z dnia 28 sierpnia 2013 r., I UK 54/13 – dotychczas niepublikowanym, Sąd Najwyższy odnosząc się do kwestii związanej z nowelizacją z dniem 23 września 2011 r. ustawy emerytalno – rentowej wskazał w szczególności, że w ustawie zmieniającej nie ma przepisu „ekstraordynaryjnego”, który wyłączałby zasadę art. 100 ust. 1, że prawo do renty (emerytury) powstaje *ex lege* z dniem spełnienia wszystkich warunków. Ustawę zmieniającą w części dotyczącej art. 58 ust. 4 ustawy

emerytalno – rentowej można odczytać jako brak zgody ustawodawcy na dotychczasową wykładnię prawa przyjętą w uchwale I UZP 5/05, jednak nie całkowity, gdyż nowa regulacja aprobuje kierunek wykładni, jednak z większymi progami stażowymi (25 lat dla kobiety i 30 lat dla mężczyzny). Wolą ustawodawcy było wyraźne uregulowanie tej sytuacji i nie można stwierdzić, żeby nowa regulacja rozciągała się wstecz. Przeciwnie twierdzenie musiałoby wskazać pozytywną regulację (przepis) o działaniu prawa wstecz, czyli wyłączającą zasadę z art. 100 ust. 1 ustawy emerytalno - rentowej. Takiej regulacji, odnoszącej się do ubezpieczonych, którzy prawo do renty nabyli z mocy prawa, choć nie wystąpili o wypłatę świadczenia (art. 129 ust. 1) w ustawie zmieniającej nie ma. Gdyby ją wprowadzono, to jej zgodność z ustawą zasadniczą byłaby wysoce wątpliwa, choćby ze względu na ekspektatywę maksymalnie ukształtowaną i ochronę prawa nabytego (art. 2 Konstytucji RP). Zgodnie z ustalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego w sferze praw emerytalno-rentowych zasadą ochrony praw nabytych objęte są zarówno prawa nabyte w drodze skonkretyzowanych decyzji, przyznających świadczenia, jak i prawa nabyte *in abstracto* zgodnie z ustawą przed zgłoszeniem wniosku o ich przyznanie. Natomiast w przypadku ekspektatyw praw podmiotowych ochrona ogranicza się do ekspektatyw maksymalnie ukształtowanych, tj. takich, które spełniają zasadniczo wszystkie przesłanki ustawowe nabycia pod rządami danej ustawy (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 stycznia 2000 r., K 18/99 i powołane w nim orzeczenia Trybunału z 11 lutego 1992 r., K 14/91, z 23 listopada 1998 r., SK 7/98, z 22 czerwca 1999 r., K 5/99).

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną akceptuje przedstawione w wyrokach Sądu Najwyższego I UK 9/13 oraz I UK 54/13 analizy interpretacyjne wskazanych przepisów prawa ubezpieczeń społecznych w kontekście zmiany stanu prawnego, dokonanej ustawą z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zaskarżony rozpatrywaną skargą kasacyjną wyrok Sądu Apelacyjnego nie jest sprzeczny z przedstawionymi wyżej poglądami judykatury w zakresie omawianej kwestii i trafne jest jego stanowisko, zgodnie z którym ubezpieczony H. D. nabył prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy

w stanie prawnym obowiązującym przed dniem 23 września 2011 r., na warunkach ustanowionych w art. 57 ust. 2 ustawy emerytalno – rentowej (wskazana uchwała Sądu Najwyższego z 23 marca 2006 r., I UZP 5/05) i żaden z tym warunków, w szczególności niezdolność do pracy w stopniu całkowitym, nie ustał po tym dniu. Prawidłowe jest także zastosowanie przez Sąd drugiej instancji przepisu art. 129 ust. 1 ustawy emerytalno – rentowej i przyjęcie – w ustalonym stanie faktycznym sprawy, że skoro ubezpieczony złożył wniosek o rentę w dniu 5 grudnia 2011 r. to prawo do jej wypłaty należało przyznać ubezpieczonemu stosownie do treści przepisu art. 129 ust. 1 tej ustawy - od grudnia 2011 r. Powołany w skardze kasacyjnej organu rentowego wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2010 r., I UK 16/10 – LEX nr 607441, dotyczył innej sytuacji faktycznej i prawnej – pobierania przez ubezpieczonego zasiłku chorobowego i jego wpływu na określenie daty początkowej przyznania świadczenia rentowego (art. 100 ust. 2 ustawy emerytalno – rentowej).

Wskazywane w skardze kasacyjnej uzasadnienie rządowego projektu ustawy nowelizacyjnej nie może implikować sugerowanej w skardze wykładni przepisów, gdyż wprowadzało ono w błąd posłów i senatorów przez konstatację, że nowelizacja jest korzystna dla ubezpieczonych – podczas, gdy *de facto* zaostrzała kryteria przyznawania rent z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

W związku z powyższym, Sąd Najwyższy – uznając, że podstawa rozpatrywanej skargi kasacyjnej jest nieuzasadniona – na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzekł jak sentencji.